
KÖZÉPKOR

Fra Dolcino, a „szabadító” ereinek

Legnagyobb kortársa, Dante még életében az *Isteni Színjátékban* „üzent” neki, a liberalizmus klasszikusa, John Stuart Mill *A szabadságról* című értekezésében a reformáció előfutárai közé sorolta mint „az üldöztetés által évszázadokig elnyomott igazság” hirdetőjét, Umberto Eco történelmi-bűnügyi-filozófiai regényében, *A rózsza* nevében idézte fel alakját: Fra Dolcino emléke századokon át eleven maradt. Kultuszát ma is ápolja egy magát „neodolciniánusnak” nevező kis csoportosulás, avagy szekta, melynek vezéregyénisége Gustavo Buratti költő, író, politikus volt, szerzői nevén *Tavo Burat* (1932–2009). Az ő Fra Dolcino-ról szóló tanulmányait, írásait gyűjtötték-rendezték kötetbe és adták közre hívei, barátai, eszmetársai (nevüket fel sem tüntetve) *Fra Dolcino és Margherita egalitárius messianizmus és hegyvidéki ellenállás között* (*Fra Dolcino e Margherita tra messianesimo egualitario e resistenza montanara*) címmel.

A könyv „dolciniánus” jellege nemcsak témájában, de szellemiségében is megmutatkozik: ez az egyik legfőbb jellegzetessége, vonzereje és vitatható vonása egyszersmind. Tavo Burat olyan szenvedélyesen lelkesedik a több mint hétszáz esztendeje kivégzett mártír és eszményi öröksége iránt, hogy érzelmi lobogásának hatása alól nem egykönnyen vonhatja ki magát az olvasó. Ám e lírai hevület olykor bajosan fér meg a történeti ténszerűséggel, a racionális tudományossággal. Miről van szó? Burat feltételez – vagy inkább költői látomásban élénk idéz-igéz – egy úgynevezett „alpesi libertárius civilizációt” (11. o.), időtlen „hegyvidéki”, örök „falusi-alpesi közösséget” (111. o.), amelyben az őskereszténység „primitív kommunizmusa” (14. o.), a joachimista millenarizmus, a ferences spiritualizmus (16–21. o.), „keresztény anarchizmus” (31. o.), „valesiai gerillaharc” (43. o.), kathar eretnekség („gazzari”, 74. o.), a szabad szerelem követelése (80. o.), a nők megbecsülése és tisztelete (80–81. o.) olyan sajátos összhangot és folyamatosságot teremtett, hogy az kisugárzott az európai parasztfelkelésekre Wycliff-től a „hutteritáig” (87–96. o.), a keresztényszocializmustól az antifasiszta ellenállásig (97–105. o.), sőt napjaink politikai csatározásaiig, ökológiai protest-mozgalmaiig („No-TAV”, 123–127. o.). Grandiózus elképzelés, de inkább megnyerő, mint meggyőző. Bizonyítására aligha

elegendő idézni a szélsőjobboldali filozófus Julius Evola támadásait a kereszténység „egyenlőség- és testvériség-eszméje” ellen (93. o.), továbbá azt a tényt, hogy a Fra Dolcinónak „vértanúsága hatodik centenáriumán”, 1907-ben Monte Massaróban emelt emlékművet Mussolini fasiszta diktatúrája alatt, „a katolikus egyház és a fasiszta rezsim jegyessége” idején, a lateráni egyezmény előestéjén, 1927-ben rombolták le (100–105. o.).

Tavo Burat ennek a népi-ellenálló tradíciónak a jelképét, hősét, vértanúját és védőszentjét tiszteli Fra Dolcinóban, újraértelmezve, mitizálva, kanonizálva és aktualizálva a messzi múlt homályába burkolt alakját. Eme törekvés hívta életre 1974-ben a Dolcino-Kutatások Centrumát (Centro Studi Dolciniani) és folyóiratát, a *Dolciniánus Szemlét* (*Rivista Dolciniana*), melyeknek támogatói között ott találjuk az 1997-ben irodalmi Nobel-díjjal kitüntetett Dario Fót és feleségét-művésztársát, Franca Ramét is. Aki kicsit is ismeri Dario Fo főművét, a *Mistero buffo*t, csöppet sem csodálkozik „neodolciniánus” kiállításukon.

S azon sem, hogy feminista elkötelezettségük jegyében a „neodolciniánusok” a női nem szabadságküzdelmének tragikus és dicső szimbólumaként és patrónájaként látják Dolcino mellett egyenrangú mártírtársaként asszonyát, Margherita da Trentót (69. o.), „a szép Margheritát” (72. o.), akit V. Kelemen pápa „keresztesei” (61. o.), foglyul ejtve, Vercelliben 1307. június 10-én párja szeme láttára elevenen megégettek (65. o.). Ezt a szinte felfoghatatlanul gonosz és gyalázatos embertelenséget, akárcsak rögtön utána Dolcino iszonytató kivégzését (izzó harapófogókkal szaggatták szét eleven húsát, letépett testrészeit – köztük nemi szervét – tűzbe vetve, uo.) a fentiek fényében alighanem a „szabad szerelmesekre” szabott célzatos-tanulságos halálnemnek, hasonló „vétek-től” elrettentő büntetésnek szánták az egyházfői akarat végrehajtói.

Tavo Burat „kultuszkönyvének” szemlélete a magyar olvasó számára érdekes egybevetést kínál a tavalyi, igencsak felemásra és haloványra sikeredett „Dózsa-év” hozadékaival. Mint ámulva tapasztalhattuk, nálunk egyes centenáriumi cikkírók azt vélelmezték, hogy a parasztvezér kínhalála nem is volt olyan szörnyű, sőt „szinte kegyelemnek számított”, hogy „legyőzője” és kivégeztetője, Szapolyai János nem volt „kegyetlen ember”, hogy „a parasztháború után nem volt olyan jelentős a megtorlás mint azt a közvélekedés tartja”, hogy a jobbágyokat röghöz kötő Werbőczynek volt igaza, s hogy az egész parasztháború nem is volt olyan jelentős történelmi esemény... Mintha másképp járnának az órák, másképp mutatnák az időt, a múlt és múlt időt, az Alpokon innen és túl...

Tavo Burat: *Fra Dolcino e Margherita tra messianesimo egualitario e resistenza montanara* (*Fra Dolcino és Margherita egalitárius messianizmus és hegyvidéki ellenállás között*). Edizioni Tabor, Valle di Susa (Torino), 2013, 127 o.

Madarász Imre